

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВО-ЕКСПЕРТНИХ УСТАНОВ В ДЕРЖАВАХ ЄВРОПИ

Олександр Григорович РУВІН,

*кандидат юридичних наук, директор Київського
науково-дослідного інституту судових експертиз
Міністерства юстиції України*

На території Європи діяльність судово-експертних установ кожної держави-члена інтегрована у загальносоюзну систему управління сектором судової експертизи. Останній представлено Європейською організацією судової експертизи або скорочено ENFSI. Її історія бере свій початок з 1990-х років. У її межах раз на три роки провадиться конференція установ судової експертизи. Окрім пленарним засідань, робота конференції організована у 18 секціях, що охоплюють весь спектр роботи судових експертів [1, с. 605]. В межах конференції розглядають основні проблеми проведення експертних досліджень, організації роботи судово-експертних установ, а також визначаються шляхи їх подолання за допомогою міжнародних важелів впливу. Результати діяльності ENFSI високо цінуються зарубіжними експертами. Членом організації може бути інститут чи установа судової експертизи. При цьому, така установа має здійснювати не менше половини видів експертизи у своїй країні, мати статус державного значення (виробництво експертиз для поліції, суду або прокуратури). В інституті має працювати не менше 25 осіб, включаючи управлінський апарат, наукових співробітників і служби забезпечення [2].

Багато специфічних моментів контролю за діяльністю судово-експертних установ виражено у системах організації експертного сектору на території конкретних держав Європи. До прикладу, варто навести досвід Великобританії де існує централізована експертно-криміналістична служба, що підпорядковується Міністерство внутрішніх справ Великобританії. Вона є важливою ланкою в роботі британської поліції з розкриття, розслідування і запобігання злочинам, а тож органом експертного забезпечення судової діяльності [3, с.125]. Законодавством Великобританії передбачена можливість залучення до роботи фахівців приватних криміналістичних лабораторій, котрі, зазвичай, надають свої послуги з деяких специфічних видів судових експертиз. Слід зазначити, що співробітники експертно-криміналістичної служби Великобританії беруть участь в оперативно-розшукових і слідчих заходах, виконують експертизи і дослідження для 43 регіональних поліцейських підрозділів Англії і Уельсу, а також для Королівської прокуратури, митної і акцизної служби, судових органів. Крім цього, служба надає послуги приватним компаніям як усередині країни, так і за кордоном; активно взаємодіє з правоохоронними органами більш ніж 35 зарубіжних держав. Контроль за її діяльністю цілком належить до сфери відання Міністерства внутрішніх справ, яке забезпечує законність діяльності служби, методичну підтримку її роботи, удосконалення механізмів проведення судових експертиз. Щодо діяльності

приватних криміналістичних установ, то контроль їх роботи здійснюється, передусім, за допомогою ліцензування та періодичних перевірок [4, с.132].

На відміну від Великобританії контроль за діяльністю судово-експертних установ в Іспанії має розгалужений вигляд та відбувається одразу декількома центральними та правоохоронними органами виконавчої влади. При цьому, іспанський приклад контролю має суто управлінський характер. Так, судово-експертні лабораторії належать до сфери відання Міністерства внутрішніх справ і Міністерства юстиції, які, крім того, формують та реалізують державну політику в сфері експертної діяльності. До того ж самостійні експертно-криміналістичні підрозділи є в Національній поліції і в Цивільній гвардії, а також в автономних поліцейських органах Країни Басків і Каталонії. Кожен із представлених органів формує нормативні засади роботи підпорядкованих йому експертних установ, а також контролює їх виконання [5, с.168].

Судово-експертний сектор на території Ісландії належать до сфери відання судової системи, роботою якої ґрунтується на діяльності професійних суддів. Останні безпосередньо здійснюють судочинство та одноособово приймають рішення без участі присяжних. При цьому, в Ісландії не існує судово-експертних установ в тому вигляді, в якому вони існують на території України. Так, в ісландській судовій системі функціонує спеціальна група посадових осіб – експерти-судді. Під час судового засідання їм відведено місце поряд із професійним суддею. Задача експерта-судді – служити суду своїми спеціальними предметними знаннями, ставити правильні запитання до учасників процесу та давати належну оцінку зібраним доказам. Таки чином, експерти-судді організаційно підпорядковуються судовим установам, які здійснюють одночасно адміністративний та процесуальний контроль за діяльністю цих посадових осіб [6, с. 420].

У Чехії, навпаки, експертна діяльність представлена системою незалежних установ та окремих, приватних судових-експертів, які надають свої послуги не тільки судам, але й всім іншим державним установам. Контроль їх діяльності відбувається шляхом ведення спеціального Реєстру експертів Чеської Республіки. Крім цього, в зазначеній державі встановлено жорсткі рамки юридичної відповідальності за надання експертом неправдивого висновку. Такі дії тягнуть накладення обов'язку компенсувати стороні, яка звернулась за послугами судових експертів, понесені збитки [6]. Аналогічний механізм контролю функціонує у в Нідерландах де створено офіційний реєстр експертів. Крім цього, на території Нідерландів законодавством закріплено високі вимоги до експертів, зокрема високий рівень спеціальних знань визначеної наукової дисципліни і вміння забезпечити якість виданих висновків, етичні та професійні вимоги, пов'язані із такими цінностями, як незалежність, неупередженість і професіоналізм експерта, юридична компетентність [7].

Отже, аналіз досвіду країн Європейського Союзу та Єврозони показує наявність одразу декількох підходів до забезпечення та організації контролю судово-експертних установ. У першу чергу, в даному контексті варто відмітити ефективний приклад міждержавної інтеграції в питанні організаційного та наукового забезпечення роботи судових експертів, що

виражено в існуванні міжнародних організацій, які діють на «формуній» основі. Так, на наш погляд, обговорення та визначення пріоритетів в секторі експертної діяльності на міжнародному рівні дозволяє не тільки перейняти досвід, зокрема, з питань контролю за діяльністю судово-експертних установ, але й об'єднати зусилля щодо удосконалення роботи експертів, а також поглибити ступінь її законності в кожній державі-учасниці міждержавного діалогу.

Список використаних джерел:

1. Смирнова С. А. Судебная экспертиза на рубеже XXI века. Состояние, развитие, проблемы. 2-е изд., перераб. и доп. Санкт-Петербург : Питер, 2004. 875 с.
2. Экспертный центр при Институте судебных экспертиз и криминалистики: Европейская Сеть судебно-экспертных учреждений (European Network of Forensic Science Institutes – ENFSI). 12 січня 2015.
3. Михайленко К. Е. Межгосударственное регулирование оказания правовой помощи по гражданским, семейным и уголовным делам (на примере стран СНГ): дис. ... канд. юрид. наук. М., 2003. 197 с
4. Гузела М., Канцір В. Зарубіжний досвід організації судово-експертної діяльності в процесі здійснення кримінального переслідування. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки*. 2018. Вип. 20. С. 129-135.
5. Фурса С. Я. Цюра Т. В. Докази і доказування у цивільному процесі : Науково-практичний посібник. К.: Видавець Фурса С. Я., КНТ, 2005. 256 с.
6. Ткаченко Ю. О., Ковальова О. В. Зарубіжний досвід проведення судово-бухгалтерських експертиз. *Матеріали Четвертої Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції "Управління розвитком соціально-економічних систем"*, 8 жовтня 2020 р. Харків: ХНТУСГ, 2020. С. 419-421.
7. Smithuis M., Van Ruth E., Wieles E. Quality control of forensic experts: the complementary role of accreditation and certification. *Expertise & Recht*. 2012. Vol. 6. 220 s.